

תכנון משותף

מטרה: מטרת התכנון המשותף היא לשפר את איכות השיעורים שמועברים. כדי להשיג זאת, צוות המחלקה מתכנס כדי לחשוב באופן ממוקד ומפורש על המערכים האפשריים לקראת השיעורים הקרובים.

תכנון משותף מבוצע במכוון כפעילות פיתוח. המשמעות היא שראש המחלקה חושב באופן ממוקד על צרכי הצוות ומכין מפגשים שעוסקים במיומנות תכנון מסוימת.

הגדרת התכנון לקוחה מהסעיף 'תכנון והכנה' שמופיע במחווון GTR [מחווון המורים המקיף / Great Teacher Rubric]. תכנון משותף עוזר לצוות בצורה ברורה ומפורשת לממש את היבטי התכנון 'בסיסי' ו'מיומני' שמצוינים במחווון.

תכנון משותף אפקטיבי:

- 1. מתבצע בשיתוף פעולה:** המורות מרכזות את הידע והניסיון שלהן לכדי "מאגר אחד גדול"
- 2. שאפתני:** המורות מאתגרות לחשוב לעומק על התכנון, איך נראית עבודה טובה ואיך אפשר ללמד שיעורים טובים יותר כתוצאה מכך
- 3. משפיע בטווח הקצר:** המורות יוצאות מהמפגש כשברשותן אמצעי שישפר בצורה קונקרטית את השיעור הקרוב
- 4. משפיע בטווח הארוך:** כשהמורות יוצאות מהמפגש הן יודעות איך לשכפל את הידע שרכשו במהלכו וליישם אותו בשיעורים אחרים

העברת מפגש תכנון משותף אפקטיבי לא שונה בהרבה מהוראה אפקטיבית. רוב העקרונות, אם לא כולם, חלים בשני המקרים:

- 1. ביצוע הדגמה אפקטיבית** כדי להראות איך נראית עבודה טובה: 'חשיבה בקול' כדי להראות תהליכי חשיבה נסתרים
- 2. מתן עדיפות לתרגול ועידוד המשתתפים לחשוב באופן עצמאי** כדי להעביר את החשיבה "למגרש שלהם" - לגרום להם לעשות את רוב העבודה
- 3. יצירת תרבות מפורשת** שמעודדת "חשיבה לעומק" ובמקביל יצירת "תרבות של שגיאות"
- 4. מקסום יעילות המפגש:** מתחילים בזמן, מסיימים בזמן, משתמשים בטיימר במהלך מטלות, מגדירים עבודה מקדימה אם היא תאפשר להקדיש זמן רב יותר לתרגול במהלך המפגש

בעמוד הבא מתואר כל תהליך 'ההכנה האינטלקטואלית' לשיעור בודד.

שלבים 1 עד 5 מתארים תהליך חשיבה מלא בצורה כרונולוגית שאדם יבצע כדי להשתמש בשיעור שתוכנן מראש.

לקראת כל מפגש תכנון משותף, ראש המחלקה בוחר על אילו מרכיבים מחמשת השלבים הצוות יעבוד. ניתן להכין חומרים מסוימים כעבודה מקדימה (למשל, דוגמה מיטבית או טבלת "יודע ומראה"). לקראת המפגש, ראש המחלקה יכול לשקול להעמיק בשלב אחד בלבד או לעבור דרך כל החמישה.

שלבים 6 עד 8 מתארים את התהליך הנוסף שצוותי התכנון המשותף יבצעו כדי לשתף במה שחשבו, תרגלו וסיכמו מהלימוד במפגש הזה.

שלבי התכנון המשותף: תכנון שיעור בודד

1. הכינו את מטלת התרגול העצמאי

1. עיינו בהערכת סוף היחידה ובמטלת התרגול העצמאי: כיצד השיעור קשור להערכה? האם רמת ההשכלה של השיעור נכונה? האם מטלת התרגול העצמאי מאתגרת כמו שהיא צריכה להיות? האם מטרת הלימוד מתאימה?
2. השלימו את מטלת סוף השיעור בתור תלמיד מצטיין - זו תהיה הדוגמה המיטבית

3. בדקו שוב: "האם מטלה זו מאתגרת מספיק?"
2. הכינו טבלת "יודע ומראה" 1. רשמו בדוגמה המיטבית הערות ובהן הידע והמיומנויות הבסיסיות שהתלמידים צריכים כדי להצליח בשיעור זה 2. הגדירו 1 עד 5 מושגים קריטיים שהתלמידים צריכים ללמוד בשיעור זה 3. שוב, עיינו במטרת השיעור: האם היא הולמת?
3. זהו את התוכן המאתגר ביותר 1. מבין 1 עד 5 המושגים הקריטיים, באילו סביר להניח שהתלמידים יתקשו מבחינה מושגית (ידע) או פרוצדורלית (יישום הידע) 2. האם יש מספיק קושי בשיעור? 3. מהן טעויות ההבנה שסביר להניח שיהיו?
4. עיון במערך השיעור 1. האם השיעור תואם לגמרי למטלה העצמאית? 2. איך המורה מלמדת במפורש את התוכן המאתגר ביותר "ברגע הקושי"? 3. האם השיעור תואם ל"מודל הזיכרון הפשוט"? 4. האם השיעור תואם ל"עקרונות ההוראה"?
5. התאימו את ההיבטים בעלי יכולת המינוף הגבוהה ביותר מהשיעור (להלן רשימה לא סופית) 1. הוסיפו 'חשיבה בקול' 2. נסחו את המידע שהמורה תציג באופן פרונטלי 3. נסחו שאלות לוויידוא הבנה ברגעי הקושי 4. הוסיפו רגעים לבדיקת העבודה שנעשית בכיתה 5. הוסיפו הזדמנויות להתבסס על מה שכבר נלמד 6. שלבו רגעים שיבססו 'תרבות של שגיאות' או הדגישו את הצורך לעבוד קשה 7. התאימו את מה שהתלמידים יתבקשו לעשות עכשיו
6. השוו בין ההתאמות שביצעו חברי הצוות 1. החליפו ביניכם תסריטים וגנבו רעיונות 2. החזירו את התסריטים והוסיפו/שנו לפי הרעיונות ששותפו
7. תרגלו את הביצוע 1. תרגלו בתורות את העברת השיעור 2. תנו משוב ותרגלו שוב
8. זהו צעדי פעולה שניתן לשכפל [לבצע גם בשיעורים אחרים] 1. בצעו רפלקציה על נקודות ההוראה שתוכלו לשכפל (תכנון רצף השיעורים או העברת שיעורים) ולקחת מהדוגמה הזו 2. זהו שיעורים אחרים שבהם תהיה לשלבי התכנון והתרגול האלה השפעה ניכרת

מה עומד מאחורי שיעור אפקטיבי?

עקרונות ההוראה של ברק רוזנשיין

פרשנות תמטית [נושאת] למורים מאת טום שרינגטון

עיון בחומר

10 עיון שבועי וחודשי

1 עיון יומי

עיון יומי חשוב כדי להעלות לפני השטח את מה שנלמד בשיעור הקודם. אל לנו להיות מופתעים אם התלמידים לא זוכרים מיד הכול. הם לא יזכרו! זוהי טכניקה עוצמתית לבניית שטף וביטחון, וחשוב במיוחד אם אנחנו עומדים להציג נושא לימוד חדש – שנפעיל בזיכרון העבודה ידע קודם ורלוונטי שנלמד קודם לכן.

שאלות

6 בדקו אם התלמידים הבינו

3 שאלו שאלות

המסר העיקרי שאני תמיד מדגיש מסתכם במנטרה הבאה: שאלו יותר שאלות, יותר תלמידים, בצורה מעמיקה יותר. רוזנשיין נותן הרבה דוגמאות נהדרות לסוגי שאלות שמורים ומורות יכולים לשאול. הוא גם חוזר על חשיבותן של שאלות שמתמקדות בתהליכים. עלינו לשאול כיצד תלמידים הגיעו לתשובות, ולא רק מה התשובות. הוא גם מדגיש בצורה ממש טובה ששאלות נועדו לתת משוב לנו כמורים על המידה שבה היטבנו ללמד את החומר ושהן גם עונות על הצורך לבדוק הבנה כדי להתמודד עם טעויות הבנה ולפתור אותן.

יצירת רצף מושגי והדגמה

8 תמכו בתלמידים במהלך מטלות

4 הדגמו קשות

2 הציגו חומר חדש בצעדים קטנים

צעדים קטנים – ותרגול בכל שלב. עלינו לפרוט את המושגים וההליכים שלנו לצעדים קטנים (כמו פתרון תרגיל בחשבון בכמה שלבים או כתיבת קטע בכמה שלבים) כך שניתן יהיה לתרגל כל אחד מהם.

הדגמות – כולל ההשפעה שיש להדגמת התהליך הנלמד [worked example] על הפחתת עומס קוגניטיבי. עלינו לשלב הרבה הדגמות של התהליך הנלמד. לרוב מורים משלבים מעט מדי.

תמיכה דרושה לפיתוח מומחיות – זהו סוג של אימון שמסייע לרכוש שליטה בחומר. הכוונה למתן תמיכה קוגניטיבית – למשל איך לבנות קטע כתיבה ארוך – ובהדרגה צמצומה. הרצף ממלא תפקיד מפתח בתהליך. גלגלי עזר הם באמת עזרים משמעותיים בתהליך הלמידה ובניית הביטחון – אבל בסופו של דבר מורידים אותם.

שלבי תרגול

9 תרגול עצמאי

7 הגעה לשיעור הצלחה גבוהה

5 הנחיית התרגול שהתלמידים עושים

המורים צריכים לבחון מקרוב את הניסיונות הראשוניים של התלמידים. הם צריכים לוודא שהתלמידים מפתחים תחושת ביטחון ולא עושים יותר מדי שגיאות. זו נקודת תורפה נפוצה בקרב "מורים פחות אפקטיביים". תרגול מונחה מחייב השגחה מקרוב ומתן משוב. שיעור הצלחה גבוהה – במענה על שאלות ובתרגול – הוא דבר חשוב. רוזנשיין נוקב ב-80% בתור רמה אופטימלית, כלומר שיעור גבוה! לא 95% או 100% (קל מדי). הוא אפילו אומר ש-70% הוא ערך נמוך מדי.

תרגול עצמאי תחת השגחה. מורים מצליחים מפנים לתלמידים זמן כדי לעשות את הדברים שלמדו, בעצמם... כאשר הם מוכנים. "תלמידים זקוקים לתרגול עצמאי מקיף ומוצלח כדי שהמיומנויות והידע יהפכו לאוטומטיים"